

ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена дослідженню фінансово-господарської діяльності, орієнтована на результативність функціонування аграрних підприємств. Досліджено теоретико-методологічні та практичні проблеми управління фінансовими результатами як головного інструменту сталого розвитку підприємств аграрного сектору. Запропоновано й обґрунтовано необхідність створення спеціалізованих організаційних структур безпеки з обслуговування підприємств АПК; уточнено сутність категорій «результат» і «результативна діяльність» стосовно аграрної сфери.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, методика управління, ефективність використання, менеджмент, стратегія.

Статья посвящена исследованию финансово-хозяйственной деятельностью, ориентированной на результативность функционирования аграрных предприятий. Исследованы теоретико-методологические и практические проблемы управления финансовыми результатами как главного инструмента устойчивого развития предприятий аграрного сектора, определена новая внутрихозяйственная система информации и методика управления по результатам. Предложено и обосновано необходимость создания специализированных организационных структур безопасности по обслуживанию предприятий АПК; уточнено сущность категорий «результаты» и «результативная деятельность» относительно аграрной сферы.

Ключевые слова: финансовые результаты, прибыль, методика управления, эффективность использования, менеджмент, стратегия

The article devoted to financial and economic activities, focused on the impact the functioning of agricultural enterprises. Theoretical, methodological and practical problems of financial results as the main tool for sustainable development of the enterprises of the agricultural sector, defined a new farm information system and method of management by results. Proposed and justified the need for specialized security organizational structures on service agricultural enterprises; clarified Essence categories «result» and «productive activities» in relation to agricultural areas.

Key words: financial results, profits, methods of management, efficiency, management, strategy.

Постановка проблеми. Функціонування сільсько-господарських підприємств за ринкових умов потребує напрацювання цілісних методичних підходів щодо оцінки фінансових результатів. Систематизований аналіз наукових публікацій та досліджень стосовно методичних підходів оцінки фінансових результатів свідчить про суттєву розбіжність у підходах авторів щодо вирішення цієї проблеми оскільки її вирішення здійснюється шляхом наведення характеристик, які відображують стан фінансових результатів. Причому в більшості досліджень не повною мірою приводяться аналогії чи розбіжності в методиках різних наукових поглядів, унаслідок чого порушуються загальнонаукові вимоги щодо єдності логіки і теорії пізнання, що є основною із передумов подальшого дослідження цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми свідчить, що проблемами, пов'язаними з методичними підходами щодо оцінки фінансових результатів, займаються багато вчених і практиків, зокрема В. Андрійчук, О. Гудзь, М. Дем'яненко, Б. Пасхавер, П. Саблук, П. Стецюк, В. Ситник, О. Олійник, О. Ульянченко, А. Чупіс, та інші. Проте, незважаючи на теоретико-методологічну основу та нормативно-методичну базу в цій сфері фінансової теорії, на сьогодні залишається поза увагою системне та однозначне вирішення окремих актуальних питань, підходи до їх розв'язання досить різні.

Мета статті – визначити основні методичні підходи щодо оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Переважна більшість фінансових рішень, за даними нашого дослідження, пов'язана з оцінкою формування та використання фінансових результатів суб'єкта господарювання. Унаслідок цього, методичні підходи здебільшого спрямовані власне на оцінку фінансових результатів їх формування та розподіл.

Напрацювання в царині методичних підходів оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств свідчать, що в їх основу закладено різні методи, одним із яких є метод коефіцієнтів. І хоча цей підхід приймається О. І. Здоровцовим і багатьма іншими дослідниками апріорно, без відповідної аргументації, однак, з нашої точки зору, має відповідні теоретичні основи. Можна назвати принаймні дві його загальні методологічні складові:

- інтерпретація економічного змісту фінансових результатів та їхня роль у відтворювальному процесі, широко представлена в спеціальній науковій літературі;

- методологія побудови системи управління фінансами підприємств [7].

Аналізуючи існуючі діаметрально протилежні підходи науковців щодо методики оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств слід відмітити, що переважна їх більшість при вирішенні цієї проблеми надає перевагу показникові рентабельності, незважаючи на те, що окремі дослідники вважають, що такий підхід не передбачає диференціації окремих складових чистого прибутку та собівартості. Унаслідок цього, розраховані показники оцінки фінансових результатів є приблизними. Під фінансовим результатом діяльності підприємства дослідники розуміють прибуток, у той же час, окремі сільськогосподарські підприємства, залежно від умов господарювання, сезонності виробництва та впливу природних факторів на виробничий процес, фінансовий рік закінчують зі збитками. У цьому випадку від'ємна величина показника є суттєвою перешкодою для оцінки фінансових результатів із застосуванням чинних методичних підходів [2].

На сьогодні економічна література виділяє декілька сотень різноманітних фінансово-економічних коефіцієнтів, які можна визначити за даними фінансової звітності. Значне поширення та різноманітність відносних показників (коефіцієнтів) зумовлюється такими їхніми перевагами:

- стандартністю подання вихідної інформації (форми фінансової звітності), що дозволяє проводити їх розрахунок в умовах будь-якого підприємства;

- можливістю мінімізувати вплив інфляційного чинника;

- можливістю порівняння показників у часі та просторі;

- простота проведення розрахунків із застосуванням різноманітних комп'ютерних програм [4].

Фінансові результати діяльності підприємств характеризуються такими абсолютними економічними показниками, як дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, чистий дохід,

валовий прибуток, прибуток, чистий прибуток, рентабельність.

Із прийняттям П(с)БО № 3 «Звіт про фінансові результати» аграрні підприємства розраховують фінансові результати на основі інформації форми № 2 «Звіт про фінансові результати» на різних етапах його формування, а саме: валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності після оподаткування і чистий прибуток, що кінцевим показником абсолютної оцінки фінансових результатів діяльності підприємства.

Під час аналізу фінансових результатів за формою № 2 «Звіт про фінансові результати» сільськогосподарських підприємств необхідно пам'ятати, що у випадку сплати підприємством фіксованого податку прибуток від звичайної діяльності до оподаткування співпадає з прибутком після оподаткування.

Під час аналізу показників прибутку виділяють такі етапи дослідження. На першому етапі дають оцінку виконання плану з прибутку в цілому по підприємству та в розрізі окремих видів діяльності. Зокрема, виділяють прибутковість окремих структурних підрозділів, інвестиційних проектів, договорів. В умовах аграрного виробництва – прибутковість окремих культур чи продукції. На другому етапі проводять порівняльний аналіз прибутку цього підприємства з середньогалузевими значеннями та показниками прибутковості підприємств конкурентів. На третьому етапі виконують факторний аналіз прибутку за видами діяльності (важливе значення має факторний аналіз різних видів фінансового результату за допомогою адитивних моделей), дають оцінку внутрішніх і зовнішніх резервів. На четвертому етапі проводять аналіз розподілу і використання чистого прибутку [3].

При аналізі фінансових результатів використовують сукупність прийомів, які складають його спеціальний науковий апарат.

У вітчизняній практиці аналізу фінансових результатів існують такі прийоми аналізу показників, які визначаються за інформацією фінансової звітності:

- горизонтальний (часовий) аналіз – визначає абсолютні і відносні відхилення величин окремих видів фінансових результатів за звітний період, а також у динаміці за ряд років і дозволяє дати якісну характеристику виявлених змін;

- вертикальний (структурний) аналіз – передбачає вивчення показників структури фінансових результатів, тобто питомої ваги окремих видів доходів і витрат у загальному підсумку, а також оцінку змін, які відбуваються в структурі;

- трендовий аналіз – визначення тренду за інформацією декількох періодів, тобто основної тенденції в динаміці показників фінансових результатів;

- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями однієї або різних форм звітності, визначення взаємозв'язків між показниками [5].

Під час аналізу фінансових результатів підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі. Їх кількість та широта застосування залежить від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному окремому випадку.

Фінансові результати підприємства можуть бути оцінені з різним ступенем деталізації залежно від цілей аналізу, існуючої інформації, програмного, технічного та кадрового забезпечення. Найбільш доцільним є виділення процедур експрес-аналізу та поглибленого аналізу фінансових результатів, де розрізняють ряд показників:

- загальні показники характерні для всіх галузей економіки, специфічні – для окремих галузей;
- первинні показники формуються за даними обліку планової інформації, похідні – розраховуються на базі первинних даних;
- синтетичні (інтегральні) показники узагальнюють складні економічні явища та процеси;
- результативний показник – це показник, що є об'єктом дослідження.

Структуризована інформація за видами діяльності, за характеристиками визначення доходів і витрат у формі № 2 «Звіт про фінансові результати» (П(с)БО № 3), у співвідношенні з різними елементами позикового та власного капіталу дає широку гаму кількісних і якісних параметрів одержаного кінцевого фінансового результату [1].

Враховуючи характеристики наведених методик вважаємо, що для оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств доцільно об'єднати окремі їхні елементи. Зокрема, алгоритм розроблення методики рейтингової оцінки сільськогосподарських підприємств за їх фінансовими результатами можна подати у такому вигляді:

- вибір, перевірка значимості та розрахунок показників, що впливають на формування і розвиток функціонування підприємств;
- формалізація показників;

– встановлення суттєвої значущості кожного з показників, що впливають на формування та розвиток підприємств;

– визначення частки кожного показника в загальній сукупності показників;

– розрахунок багаторівневого рейтингу оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств;

– вибір еталонного рейтингу фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств;

– встановлення рейтингової оцінки підприємства.

Основними показниками для визначення оцінки фінансових результатів за результатами нашого дослідження є: чиста теперішня вартість, внутрішня норма дохідності, модифікована внутрішня норма дохідності, індекс рентабельності. У той же час, наявність формальних методів визначення доцільності оцінки фінансових результатів не є гарантією забезпечення обґрунтованої інформації для прийняття управлінських рішень у цій сфері. Важливе значення в процесі аналізу має врахування окремих методичних вимог. Ситуацію надмірної розбіжності в методах оцінки фінансових результатів є наслідком специфічної особливості поняття фінансові результати, які відображають багатоаспектну діяльність підприємств.

Висновки. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства є невід'ємною частиною фінансово-економічного аналізу. До основних показників, що характеризують результативність діяльності підприємства є рівень отриманого прибутку (збитку) і рентабельність (збитковість).

Аналіз фінансових результатів здійснюють за даними фінансової та статистичної (особливо в умовах сільськогосподарських підприємств) звітності.

Від того, наскільки якісно проведено аналіз фінансових результатів, визначено основні чинники, що його забезпечують залежить подальша результативність діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова В. А. Методологічні основи аналізу фінансового стану підприємств агропромислового виробництва / В. А. Борисова // Фінанси України. – 2008. – № 10. – С. 63–68.
2. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування / Г. О. Крамаренко – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
3. Мамонтова М. А. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств / М. А. Мамонтова // Фінанси України. – 2008. – № 8. – С. 103–106.
4. Приса В. Й. Управління ризиком фінансової стійкості підприємства / В. Й. Приса // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 67–72.
5. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : [навчальний посібник] / Ю. М. Тютюнник. – Ч. 1. – Полтава : ПДАА, 2009. – 406 с.
6. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : [навчальний посібник] / Ю. М. Тютюнник. – Ч. 2. – Полтава : ПДАА, 2009. – 401 с.
7. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін. – М. : ИНФРА – М, 2001. – 181 с.